

คุณหลวงกรุณาให้คนไปบอกว่าคุณมา ดิฉันดีใจรีบมากกราบท่านทันที เพราะมีความสงสัยในใจมานานแล้ว คือแต่ก่อนดิฉันเคยไปวัดเสมอ อย่างน้อยวันพระไม่ให้ขาด แต่ทุกวันนี้ ดิฉันไม่ได้ไป พยายามทำภาวนาอยู่ที่บ้านบ้าง รับผิดชอบต่อสังคมบ้าง จะผิดไหมท่าน เท่าที่ดิฉันทำดั่งที่เรียนมานี้

ไม่ผิด ถ้ามีคนทำดีมาก ๆ เหมือนคุณ บ้านเมืองและพระศาสนาจะเจริญมาก เพราะการทำความดีไม่มีกฎเกณฑ์ไว้ว่า ต้องทำที่วัดอย่างเดียว เราทำที่ไหนก็เป็นความดีของเรา

ดิฉันไม่ไปวัดเพื่อรับคำแนะนำจากพระท่าน แต่ทำภาวนาอยู่ในบ้านเพียงคนเดียว ใจจะเจริญก้าวหน้าได้ไหม และจะมีส่วนผิดหรือไม่ ถ้าผิดจะควรปฏิบัติอย่างไรกับตัวเอง

ถ้าคุณแน่ใจว่าคุณจะสามารถทำได้โดยไม่ต้องไปรับคำแนะนำจากใคร คุณจะไม่ต้องไปวัดก็ไม่ผิด ถ้าคุณทำถูกทาง ใจของคุณต้องเจริญก้าวหน้าได้แน่นอน แต่คำว่าดิฉันจะมีส่วนผิดไหม ถ้าผิดจะควรปฏิบัติอย่างไร นั้นมันแล้วแต่อุบายของคุณจะพิจารณาแก้ไขตัวเอง โดยวิธีที่เห็นว่าจะได้ผลดี อาตมาจะอุปมาให้ฟังพอเป็นข้อคิด คุณเป็นไข้จะเป็นขั้นรุนแรงหรือไม่ก็ตามไม่สำคัญ แต่สำคัญที่คุณจะสามารถพยาบาลตัวเองให้หายได้หรือไม่ ถ้าคุณมีความรู้ความสามารถพอกับโรคที่กำลังเป็นอยู่ พร้อมทั้งรู้สมุฏฐานของโรคและยาที่จะนำมา รักษาตลอดวิธีรักษาทุกประเภท คุณก็ควรนำมารักษาได้เอง ไม่จำเป็นต้องไปหาหมอ แต่ถ้าคุณไม่สามารถจะรักษาโรคให้หายได้ลำพังตนเอง และกลับจะเป็นห่วงในชีวิตของคุณ กลัวโรคจะไม่หาย คุณก็ควรไปหาหมอให้ตรวจและรักษา โรคย่อมมีหวังจะหายได้ และยิ่งดีกว่าจะทนทรมานอยู่เฉย ๆ โดยไม่มีทางแก้ไข

กิเลสเครื่องเสียดแทงจิตใจ ทางศาสนาถือว่าเป็นโรคชนิดหนึ่งประจำใจมนุษย์และสัตว์ ถ้าคุณมีโรคประเภทนี้อยู่ในใจ และสามารถจะรักษาให้หายได้โดยวิธีต่าง ๆ ตามลำพัง คุณก็ไม่จำเป็นต้องไปวัดหาพระให้ช่วยแนะนำสั่งสอน ถ้าคุณไม่สามารถ แต่ห่วงใยตัวเอง เกรงจะผิดพลาดเดินไม่ถูกทาง การไปวัดก็เป็นความดีสำหรับคุณเอง อาตมาไม่กล้าตัดสิน เพราะไม่เชื่อในตัวเองว่าเมื่อตัดสินให้คุณแล้วจะถูกหรือผิด จึงขอมอบให้คุณไปพิจารณาเอาเอง เมื่อเห็นสมควรอย่างไรแล้วคุณจะได้ปฏิบัติตัวเองโดยสะดวก เท่าที่เรียนให้ทราบทั้งโรคในกาย ทั้งโรคในจิต ตลอดวิธีปฏิบัติต่อสิ่งดังกล่าวคุณพอจะเข้าใจไหม และคุณต้องเป็นผู้สามารถในตัวเอง ไม่ต้องไปหาหมอหาพระแล้วมิใช่หรือ

ดิฉันยังเป็นคนไข้โรคอยู่แล้ว แม้ยาวนานเดียวก็ไม่เคยรู้จักเขาเลย จะไม่ให้ดิฉันไปหาหมอเพื่อฉีดยาต้องตายแน่ซิท่าน แม้ทุกวันนี้ถึงจะไม่ไปหาหมอบ่อยนัก ก็เพราะได้ยา

จากหมอมารับประทานเป็นประจำจึงพอทุเลาอยู่ได้ ยิ่งโรคกิเลสโทสะตั้งท่านว่าด้วยแล้ว วันหนึ่งไม่ทราบว่ามันกำเริบก็ครั้งไม่สามารถจะนับได้ เดี่ยวลูกคนนั้นมาทำให้กำเริบ เดี่ยวหลานคนนี้มาทำให้โกรธ คนโน้นมาทำให้รำคาญ ไม่มีเวลาสงบใจได้เลย ยิ่งได้ทราบข่าวว่า กิเลสเป็นโรคชนิดหนึ่งซึ่งเสียดวงจิตใจด้วยแล้ว ก็ยิ่งทราบความก่อกวนของมันมากขึ้น เมื่อมีสิ่งมากระทบซึ่งไม่สบอารมณ์ ก็ยิ่งทราบความกำเริบของกิเลสและความทุกข์ทางใจ มากขึ้นว่า แท้จริงใจของเรายังหาหลักฐานไม่ได้ และเห็นโทษของตนที่โง่มาก และอวดดีไม่ ออยากไปวัด

พอมาได้ยินท่านพุทธธรรมให้ฟังช่วงเวลาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ก็ยังกลับได้สติตั้ง ขึ้นมาแยะ ถ้าได้ยินได้ฟังอยู่บ่อย ๆ ก็จะช่วยให้มีสติปัญญามากขึ้น การฟังเทศน์ทางวิทยุก็ ดีเหมือนกัน แต่ธรรมตาของการเทศน์ ไม่ว่าท่านองค์ใดเทศน์ก็ต้องเทศน์เป็นกลาง ๆ แสดงไปด้วยความสม่ำเสมอ เราจะยึดเอาได้เป็นบางตอน ไม่ค่อยจะถูกกับจุดที่เรากำลัง สงสัยนัก แต่การไต่ถามเรายกข้อข้องใจขึ้นถามเอาเลย เวลาท่านตอบจึงถูกกับจุดที่เรา ต้องการ ผลก็ปรากฏเป็นลำดับไม่ค่อยผิดพลาด วันหนึ่งดิฉันเห็นคุณของการศึกษาไต่ถาม อย่างประจักษ์ใจมากมาย คิดแล้วรู้สึกละอายท่านมากที่กล้าพูดอวดท่าน โดยเข้าใจว่าตน ฉลาดพอตัวในทุกสิ่ง แล้วไม่อยากไปวัดเพื่อศึกษาไต่ถามข้อธรรมข้อธรรมกับครูอาจารย์ เพิ่งมากลับได้สติเวลาท่านอธิบายให้ฟังนี้เอง ฉะนั้นการไปวัดในวาระต้องไป ดิฉันจะไม่ เรียนตอบท่านแต่จะตอบกับตัวเอง

การภาวนาของดิฉันรู้สึกเย็นดีในตอนกลางคืนยามตึกสงบ แต่ตอนกลางวันเด็ก ๆ กวน ไม่ค่อยมีเวลาได้ทำ จะได้ทำบ้างก็ตอนเด็ก ๆ ไม่อยู่ หรือเวลาเขานอนหลับ เวลาจิต สงบลงชอบจะเห็นนิมิตต่าง ๆ มาปรากฏ แต่ดิฉันเป็นคนมีนิสัยไม่ชอบกลัว ฉะนั้น เวลานั้น ทำภาวนามีนิมิตมาปรากฏ จะเป็นนิมิตชนิดใดก็ตามดิฉันไม่กลัว บางครั้งเป็นนิมิตของตัว ดิฉันเองมาปรากฏต่อหน้า โดยเริ่มแสดงภาพตอนเริ่มคลอดใหม่ ๆ ท่านอนหงายตัวแดง ๆ มีอาการตื่นตกใจร้องไห้มือเท้าไม่อยู่เป็นสุข ซึ่งดูแล้วน่าสงสารสังเวชตนยิ่งนัก เพราะไม่ มีใครมาคอยประคับประคองให้ความปลอดภัย ปล่อยให้ดิฉัน และร้องไห้อย่างไม่เพียงสา อยู่คนเดียว

ดิฉันเป็นคนนั่งดูตัวเองเกิด และดิฉันรอร้องไห้ ถ้าเป็นคนก็กำลังเพ่งเล็งดูอะไร แปลก ๆ ชนิดไม่กะพริบตาเลย แต่ดิฉันนั่งภาวนาซึ่งหลับตาอยู่แล้ว ความเห็นชัดในนิมิต ทางใจเวลานั้น ไม่ผิดอะไรกับเราเห็นด้วยตาเนื้อ ทำให้เพลินดูจนลืมเวล่ำเวลา ทั้งเกิด ความสลดสังเวชในตัวเองอย่างบอกไม่ถูก ซึ่งการเกิดมาเป็นรูปร่าง มีความทุกข์ทรมาน

แทบจะตายไปในระยะนั้นให้จงได้ ถึงเช่นนั้นก็ไม่ตายยังกลับค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้นมาในท่านอนหงายนั้นเป็นลำดับ ในระยะเวลาอันสั้นนั้นแล ค่อย ๆ เจริญวัยขึ้นมาเป็นลำดับ ๆ จนถึงวัยแก่และแก่จอมแจ่มเต็มที มีหนังอันเหี่ยวแห้งห่อกระดูก คางงุ้ม ตาโหว่เข้าไป จนมองเห็นกระดูกทุกท่อนที่ต่อกัน แม้อย่างมีหนังหุ้มอยู่ปรากฏแต่ลมหายใจแฉ่ว ๆ แสดงความทุกข์ทรมานในเวลาจะแตกดับให้ดูอย่างเต็มตา

เราผู้เฝ้าดูอยู่ประหนึ่งลมหายใจคล้ายกับว่าซาไปหมดทั้งตัว ไม่มีความรู้สึกเพราะความจืดจางและสังเวชตนเหลือประมาณ ทั้ง ๆ ที่จิตหมดความรู้สึกจากกายอยู่แล้ว ในเวลาที่จิตสงบลงสู่สมาธิ ลมหายใจของนิมิตค่อย ๆ ช้าลง ๆ หมดการกระดูกกระดูกในส่วนของอวัยวะใด ๆ ทั้งสิ้น ยังพอปรากฏอยู่เฉพาะลมหายใจที่ละเอียดซึ่งค่อยระบายออกมาอย่างช้า ๆ เท่านั้น จากนั้นก็สิ้นลมหมดความหมายในตัวเอง พอสิ้นลมแล้วก็แสดงอาการเฝ้าพอง และค่อยเปื่อยและสลายจากกันไปทีละน้อย ๆ จนสุดท้ายก็ปรากฏเป็นแผ่นดินอยู่เฉย ๆ จิตซึ่งเพ่งพินิจพิจารณาอยู่อย่างไม่วางใจ เมื่อเห็นภาพของตนแสดงสัจจะอันประเสริฐให้ดูแต่ต้นจนอวสานไม่ขาดวรรคขาดตอน จนลงถึงความว่างเปล่าจากสัตว์จากบุคคลหญิงชายอย่างเต็มใจ ไม่มีทางสงสัย ว่าสาระของโลกและชั้นทั้งของท่านและของเรามาสิ้นสุดในที่แห่งเดียวกันนี้ทั้งสิ้น

พอพิจารณามาถึงตอนนี้จิตก็ย้อนกลับเข้ามาอย่างรวดเร็ว และลงสู่สมาธิชนิดเงียบไปเลย หมดความกังวลในสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น ปรากฏแต่ความอัศจรรย์ซึ่งเป็นอยู่กับจิตเท่านั้น ไม่มีเวลานาทีเข้าไปเกี่ยวข้องกับจิตในขณะนั้น คงมีสักแต่ความรู้สึกอยู่เพียงอันเดียวเท่านั้น และเป็นความรู้สึกว่าตนได้ตามไปกับภพนั้นจริงๆ พอจิตถอนขึ้นมาจึงรู้สึกว่าคุณยังมีชีวิตอยู่มิได้ตายไปด้วยดังที่คิด จากประสบการณ์นั้นแล้วทำให้จิตเห็นภัยในชั้นธัมมาขั้น และแน่ใจว่ากายเราอันนี้กับกายเราอันนั้น คือเรื่องตนอันเดียวกัน ไม่มีทางสงสัยเป็นอย่างอื่น แม้เวลาปกติไม่ได้ทำภาวนา ใจก็ประหวัดถึงภพนั้นเป็นอารมณ์อยู่เสมอวันหนึ่งหลาย ๆ ครั้ง เวลานั้นทำภาวนาก็ระลึกถึงภาพของตัวที่ตายนั้นแล ก่อนอื่นนำมาเป็นอารมณ์ ทำความรู้สึกกับใจว่าเราเข้าตายไม่ใช่เข้าสมาธิ จิตรู้สึกจืดจางต่อเรื่องตายนั้นจริงๆ ไม่หันเหดังที่เคยเป็น

จะถูกหรือผิดขอท่านได้ช่วยตักเตือนสั่งสอนด้วย ดิฉันทำแบบไม่มีครูอาจารย์สั่งสอน ชั้นเริ่มแรกท่านก็สอนให้นำธรรมบทต่าง ๆ มาบริกรรมภาวนา แต่ที่ปรากฏดังที่เรียนให้ทราบนี้ ไม่มีใครสอนไว้ก่อน แต่มาปรากฏขึ้นเวลาทำภาวนาโดยมิได้คาดฝันว่าจะเป็นขึ้นอย่างนั้น ๆ

ที่ว่าตัวคุณมาเกิดและตายอยู่ต่อหน้านั้นคุณรู้อย่างไร ใครมาบอก ถึงรู้ว่าภาพนั้นเป็นภาพของตัว

รู้ได้ชัดที่ใจว่าเป็นเรื่องของตัวมาเกิด และแสดงเพื่อตัวแท้ ดิฉันไม่สงสัย และไม่มีใครมาบอก แต่จะเรียนลักษณะแห่งความรู้ที่เรียนไม่ถูก ส่วนผู้รู้ ผู้เห็น ผู้บอกอยู่ทุกระยะที่นิมิตแสดงอาการต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่มืออยู่กับใจอย่างพร้อมมูลไม่มีทางสงสัย สำคัญตรงที่จะนำออกมาพูดนี้พูดไม่ถูก ดิฉันรู้สึกสนใจที่จะเรียนให้ถูกสมใจที่อยากเรียน จะถูกหรือผิดประการใดโปรดท่านเมตตาด้วย ดิฉันไม่กล้าจะไปเที่ยวเรียนให้ใครทราบ กลัวเขาจะว่าดิฉันเป็นบ้า เรื่องก็จะลุลกลามไปกลายเป็นความเสียหายแก่วงปฏิบัติและพระศาสนาด้วย

การปรากฏนิมิตขึ้นในเวลาทำสมาธิภาวนา นั้นเป็นไปตามจริตที่ควรจะเป็นได้แต่ไม่เป็นทุกรายไป เวลานิมิตแสดงขึ้นสำคัญอยู่ที่ผู้พิจารณาเพื่อถือเอาประโยชน์จากนิมิตนั้น ๆ ถ้าพิจารณาถูกต้องตามความหมายของนิมิตที่เป็นธรรมมาแสดงดังที่คุณพิจารณามาแล้ว นั้นจัดว่าถูกต้องและได้สติปัญญาไปทุกระยะที่นิมิตมาแสดง แต่ถ้ามีความเห็นเป็นอย่างอื่น ซึ่งขัดต่อหลักธรรมชาติ คือความเกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นองค์ของสังขาร และมีความสะดุ้งหวาดกลัวเกิดขึ้นในขณะนั้น นั้นเป็นความผิดของผู้เห็นนิมิตที่แสดงขึ้น แต่ถือเอาประโยชน์ไม่ได้ด้วย ผิดความมุ่งหมายของธรรม คือนิมิตที่มาแสดงโดยหลักธรรมชาติด้วย ผิดทางดำเนินเพื่อความเห็นแจ้งซึ่งสังขารทั้งสี่ด้วย ถ้าปล่อยให้เป็นไปไม่รีบแก้ไขก็มีทางเสียได้

เพื่อความถูกต้องตามนโยบายของธรรม คือนิมิตที่แสดงออกเพื่อเรา ควรยกนิมิตขึ้นพิจารณาน้อมเข้าในหลักสังขาร คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เทียบเคียงกับเราและสิ่งทั่ว ๆ ไป ว่ามีอาการสามเสมอกันไม่เป็นที่น่าเพลิดเพลิน และติดอยู่ และไม่เป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะตัวเราและสิ่งทั้งปวงจำต้องเป็นดังภาพนิมิตที่แสดงโดยแท้ จะเป็นอย่างไรไปไม่ได้ หยั่งปัญญาลงให้ถึงหลักความจริงที่เป็นไปอยู่ในสัตว์และสังขารทั่ว ๆ ไป ทั้งภายในและภายนอก ไม่เพียงแต่ภาพนิมิตที่มาแสดงเท่านั้น แต่สิ่งทั้งหลายแสดงตัวเป็นไตรลักษณ์อยู่ตลอดเวลายิ่งกว่าภาพนิมิตเสียอีก การเห็นไตรลักษณ์จากนิมิตก็ดี จากสิ่งอื่น ๆ ก็ดีด้วยภาวนามยปัญญา (ควรพิจารณาเห็นความจริงตามขั้นของปัญญาจริง ๆ) จะสามารถรู้ถอนสิ่งที่รกรุงรังซึ่งปกปิดกำบังจิตออกได้โดยลำดับ ใจจะรู้สึกเบาจากภาระคืออุปาทานในรูปขันธ์และนามขันธ์เป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งความรื่นเริงในธรรมที่ตนกำลังพิจารณาอยู่เป็นประจำ

ใจมีความหนักแน่นต่อธรรม และมั่นใจทั้งธรรมที่กำลังบำเพ็ญให้เป็นไปอยู่ ทั้งธรรมขั้นสูงอันจะพึงรู้ได้ด้วยอำนาจของความ پاکเพียร และสติปัญญาซึ่งทำหน้าที่ และเคยได้ผลมาเป็นลำดับ ทั้งเชื่อสมรรถภาพของตนว่าเป็นผู้ควรแก่ศาสนธรรม และใกล้ชิดต่อหลักความจริงที่มีอยู่กับตนเข้าไปทุกที เพราะสัจธรรมอยู่ที่ไหน ทางเดินเพื่อพระนิพพานก็อยู่ที่นั่น เพราะไม่เคยแยกจากกัน พอจะทำให้ตั้งใจปฏิบัติโดยชอบหมดหวัง สัจจะทั้งสิ้นนี้ แม้พระพุทธเจ้านิพพานไปนานแล้ว ก็มีได้เคลื่อนคลาดไปจากที่เดิมซึ่งเคยมีอยู่กับเรากับท่านตลอดมา คงเป็นสัจจะอันสมบูรณ์อยู่เช่นนั้น ผู้ปฏิบัติบำเพ็ญตนตามหลักธรรมย่อมได้รับความอบอุ่นจากธรรม เช่นเดียวกับสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่

เท่าที่ปรากฏผลจากการทำสมาธิภาวนาของคุณ พอจะยึดหลักความจริงจากธรรมของพระพุทธเจ้าได้บ้างไหม อาตมาก็สู้มเตาเอาตามที่คุณเล่าความเป็นในจิตให้ฟัง เข้าใจว่าคุณเริ่มมีหลักยึดเป็นสภาวะบ้างแล้ว จะถูกหรือผิดก็ขออภัยด้วย

ดิฉันไม่กล้าจะเรียนท่าน เกรงว่าจะสูงไปหรือต่ำไปเท่าที่ดิฉันปฏิบัติ และปรากฏอย่างไร ก็ได้เรียนท่านไปแล้ว ถ้าเห็นว่าไม่บังควรตรงไหนขอได้โปรดบอกดิฉันตรง ๆ เลย ถ้าพูดเป็นปัญหาดิฉันไม่ค่อยเข้าใจ ยิ่งพูดเป็นบาลีด้วยแล้วดิฉันไม่เข้าใจเลย เพราะไม่ได้เรียนบาลีและพระอภิธรรม เวลาไปวัดพระอาจารย์สั่งสอนดิฉันก็จดจำเอาไว้ แล้วนำมาปฏิบัติ ปรากฏอย่างไรก็เล่าถวายท่าน ส่วนจะผิดหรือถูกดิฉันไม่เข้าใจ ถ้าท่านจะเมตตาอธิบายเรื่องการปฏิบัติต่อนิมิต ซึ่งเคยปรากฏกับดิฉันบ่อย ๆ จะเป็นพระคุณแก่ดิฉันอย่างยิ่ง นิมิตที่ปรากฏเห็นว่าดิฉันเป็นคนเกิดและคนตายนั้นจะถูกตามหลักภาวนาบ้างไหม และจะควรปฏิบัติอย่างไรต่อไป เวลานิมิตเกิดขึ้นอีกและมีลักษณะต่าง ๆ กันจะควรพิจารณาอย่างไรจึงจะถูก และไม่มีทางเสียไปด้วย ที่เรียนถามรบกวนบ่อยก็เพราะความไม่แน่ใจ ในวาระต่อไปไม่ทราบวาณิมิตจะมาปรากฏทำไหนดบ้าง และพอจะมีสติปัญญารู้เท่าทันกันหรือไม่ หากจะไปถามใครก็ไม่สนิทใจดังที่เรียนแล้ว ดิฉันรู้สึกเป็นกังวลใจกับนิมิตไม่เบาเลย

นิมิตที่ปรากฏเป็นเรื่องเกิดเรื่องตาย นั้นไม่ผิด ถ้าไม่นำความกลัวเข้ามายุ่งและทำลาย เพราะเรื่องการเกิดการตายเป็นเรื่องสัจธรรมโดยตรง นิมิตแม้จะแสดงขึ้นมากน้อยและต่าง ๆ กันก็ตาม เราผู้รู้ผู้เห็นเป็นอย่างหนึ่ง นิมิตที่แสดงตัวให้ปรากฏเป็นรูปต่าง ๆ ดีบ้าง ชั่วบ้าง น่ารักบ้าง น่าเกลียดบ้าง น่ากลัวบ้าง เหล่านี้เป็นอย่างหนึ่งต่างหากจากใจ เขาจะแสดงอาการหรือทำทางอย่างไรออกมา เราผู้รู้ ผู้เห็นจงทำความเข้าใจกับนิมิตนั้นด้วยดี อย่างนำเราซึ่งเป็นผู้รู้ผู้เห็น เข้าไปบวกกันเข้าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับนิมิตที่กำลัง

ปรากฏนั้น ๆ เราจะมีส่วนได้ส่วนเสียไปด้วย คือจิตจะแสดงความดีใจ เสียใจ เป็นต้น ไปตามนิमितที่แสดงอาการต่าง ๆ ไปตามเรื่องของมัน เราเป็นเพียงผู้คอยดูเหตุการณ์กับนิमितที่แสดงตัวเท่านั้น

เช่นเดียวกับเราดูภาพยนตร์ ไม่ใช่เรื่องของเราซึ่งเป็นเพียงผู้ดู จะไปแสดงเรื่องพระเอกนางเอกต่างๆ ในจอหนัง เราเป็นเพียงผู้ดูเรื่องต่าง ๆ ที่เขาแสดงเท่านั้น เรื่องไหนดีเป็นคติก็นำมาปรับปรุงตัวเอง เรื่องไหนไม่ดีไร้สาระก็ปล่อยให้ผ่านไป ไม่ใช่จะนำเข้ามาทำลายจิตใจของเราให้ชั่ว และไร้สาระไปด้วย การดูภาพยนตร์ทางสมาธิภาวนาก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เราไม่ใช่นิमितต่าง ๆ และไม่ใช่ผู้แสดงนิमितให้เป็นต่าง ๆ แต่เป็นเพียงผู้ดูและคอยถือเอาประโยชน์จากนิमितเท่าที่สติปัญญาจะอำนวยเท่านั้น ส่วนไหนดีก็ยึดมาบำรุงส่งเสริม ส่วนไหนไม่ดีก็ปล่อยให้ผ่านไปกับนิमित ไม่ถือมาเป็นอารมณ์เครื่องกวนใจ นิमितประเภทใดเกิดขึ้นดีหรือชั่ว ล้วนเป็นสิ่งที่จะต้องดับไปหรือผ่านไป ส่วนเราผู้ดูไม่ได้ดีชั่วหรือเกิดดับไปด้วย เพราะเป็นคนละอย่างไม่ใช่อันเดียวกัน

ถ้าเรามีความฉลาดพอก็ถือเอาประโยชน์จากนิमितได้ทุกประเภท โดยไม่ต้องเสียเวลาให้นิमितผ่านไปเปล่า ทั้งยังสามารถพิจารณาแยกส่วนของนิमितให้เป็นประโยชน์ได้ตามใจหวังด้วย ขออย่างเดียว คืออย่าให้เราถือผู้รู้ซึ่งเป็นธรรมชาติที่ไม่ตายนี้เข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับนิमित ซึ่งแสดงอาการเกิด ๆ ดับ ๆ เท่านั้น เรามีทางที่จะทำประโยชน์จากนิमितได้อีกมากมาย เราจะสร้างภาพความกลัวขึ้นหลอกหลอนตัวเองเพื่อหวังประโยชน์อะไร ความกลัวที่เกิดขึ้นกับใจเรานั้นแล เป็นสิ่งที่ควรระวังให้มากยิ่งขึ้นกว่านิमितหรือสิ่งอื่นเป็นไหน ๆ เช่นเรากลัวผี แต่ผีไม่ทราบว่ายู่ที่ไหนไม่เคยเห็นตัว ได้ยินแต่ชื่อของผีก็กลัวกันทั้งโลก ส่วนความกลัวเรารู้ประจักษ์อยู่กับใจ ทั้งเป็นภัยต่อเราทุกขณะที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดทุกข์จนตัวสั่น แต่ไม่ค่อยจะมีใครระวังกัน ปล่อยให้ความกลัวมกกลัวแล้งเข้าย่ำยี่เสียจนแทบไม่ได้สติเสียเลย มีจำนวนไม่น้อย

เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะเห็นว่า ผีเป็นภัยหรือความกลัวที่เกิดขึ้นกับใจเราเสียเองเป็นภัยกันแน่ ถ้าเห็นว่าความกลัวเป็นภัยทำไมไม่เพ่งจิตลงที่จุดซึ่งกำลังกลัว ๆ นั้นเล่า โปรดพิจารณาให้ดีเราเป็นลูกศิษย์ที่มีครูสอน คิดอะไรอย่าให้ไร้เหตุผลคือหลักธรรม จะสร้างความจนมุมไว้สังหารตัวเอง การเรียนและปฏิบัติธรรมก็เพื่อความฉลาดปลดเปลื้องตัวเองออกจากอุปสรรคหรือที่คุมขัง ไม่ใช่เพื่อความกลัว ถ้าต้องการเห็นโทษแห่งความกลัวจริง ๆ ไม่หลอกตัวเอง โปรดตั้งจิตและสติปัญญาลงจุดที่กำลังกลัว ๆ นั้นแล โดยไม่สนใจกับเปรตผีหรืออะไร ๆ ที่ไหนเลย มีสติคอยดูอยู่กับจุดที่กำลังกลัว ๆ คือใจนั่นเอง ความกลัว

จะแสดงอาการเคลื่อนไหวอย่างไรบ้าง จะทราบกันแน่กับใจในเวลาไม่นานนัก แต่ขอให้ตั้งสติดูจริง ๆ จนความกลัวแสดงอาการลดลงและหมดไปในขณะนั้น

คราวต่อไปถ้าความกลัวเกิดขึ้นอีก ก็พิจารณาโดยทำนองที่เคยพิจารณามาแล้วจนเห็นผลประจักษ์ เรื่องที่เคยกลัวก็ค่อยหมดปัญหาไปวันละเล็กละน้อย ผลสุดท้ายไม่มีความกลัวผีเหลืออยู่เลย ถ้ามีความกลัวในนิมิตก็โปรดพิจารณาในทำนองเดียวกัน นิมิตทุกประเภทไม่สามารถทำตนให้เสียได้โดยลำพังตัวเอง แต่ทำให้เสียได้โดยผู้เห็นนิมิตคิดตีความหมายไปต่าง ๆ ซึ่งเป็นทางผิด ความคิดผิดที่อาศัยนิมิตเป็นเหตุจึงมีทางเสียได้ดังที่เคยเห็นเคยได้ยินนักภวานาที่มีความเห็นผิด วิปลาส กลายเป็นคนที่น่าปลงอนิจจังไปได้ เท่าที่อธิบายมาเข้าใจว่าพอจะเป็นแนวทางแก่ท่านนักปฏิบัติที่มีจริตนิสัยในทางนี้ได้เท่าที่ควร และหวังว่าคุณพอจะเข้าใจ และยึดไปเป็นหลักปฏิบัติต่อไปในเวลาจำเป็น

ดิฉันพอเข้าใจที่เกี่ยวกับนิมิต แต่เวลาจิตสงบลงไปแล้ว ไม่มีนิมิตมาปรากฏจะให้จิตพักสงบอยู่ในสมาธินานเท่าไร

ให้พักอยู่ตามต้องการจนกว่าจิตจะถอนขึ้นมาเอง ไม่ควรรบกวนโดยประการทั้งปวง เพราะจิตที่พักสงบอยู่ในสมาธิไม่ไปเกี่ยวก่อความเสียหายอะไร นอกจากจะเป็นความสงบสุขอยู่โดยลำพังตนเอง ปราศจากสิ่งก่อกวนใด ๆ เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องให้จิตทำงานใด ๆ ในเวลาเช่นนั้น ปล่อยให้สงบสุขอยู่ตามสภาพของตน

ท่านกล่าวไว้ว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้วปัญญาจะเกิดเองนั้น จะเกิดขึ้นเวลาใด เพราะจิตของดิฉันก็เคยสงบเป็นสมาธิหลายครั้งแล้ว แต่ไม่เห็นปัญญาเกิดขึ้นบ้างเลย หรือสมาธิของดิฉันไม่ใช่สมาธิประเภทให้เกิดปัญญา

สมาธิประเภทไหนก็เป็นสมาธิเหมือนกัน และปัญญาประเภทไหนก็เรียกปัญญาเหมือนกัน เมื่อทำให้เกิดได้ ถ้าไม่ทำให้เกิดไม่ว่าสมาธิ และปัญญาประเภทใดก็เกิดไม่ได้ทั้งนั้น เพราะสำคัญอยู่กับผู้ทำให้เกิดหรือไม่ทำให้เกิด ไม่ได้สำคัญอยู่ที่ชื่อเพียงเท่านั้น

ถ้าเป็นสมาธิที่ควรแก่ปัญญาดังที่ว่า ก็ทำไมสมาธิของดิฉันจึงไม่เกิดปัญญาเล่า

ก็คุณไม่ทำปัญญาให้เกิด ปัญญาจะเกิดได้อย่างไร เพราะสมาธิมิใช่ผู้ให้กำเนิดแก่ปัญญา แต่เป็นเพียงเครื่องช่วยเสริมปัญญาให้มีกำลังเท่านั้น

การทำปัญญาให้เกิดจะทำวิธีใดดิฉันไม่รู้เลยจริง ๆ เป็นแต่คอยให้ปัญญาเกิดเอง แต่ก็ไม่เห็นเกิดสักทีจนปานนี้

ปัญญา แปลว่าความรอบรู้ในกองสังขารมิใช่หรือ มิได้แปลว่า ปัญญา คือการนั่งเฝ้านอนเฝ้าสมาธิ ปล่อยให้ปัญญาเกิดขึ้นมาเองโดยไม่ต้องพิจารณา ฉะนั้น ปัญญาจึงยังไม่

เกิด แม้มีสมาธิอย่างสมบูรณ์แล้ว เพราะสมาธิกับปัญญาทำงานคนละหน้าที่ สมาธิทำงานเพื่อความสงบ ส่วนปัญญาทำงานเพื่อความรู้อย่างแจ่มแจ้งในกองสังขารทุกประเภท ความจริงผู้บำเพ็ญต้องการจิตให้เป็นสมาธิ ก็จำต้องอบรมโดยอุบายต่าง ๆ มีอานาปานสติเป็นธรรมกำกับใจ ไม่ให้ส่งไปอื่น จิตจึงเป็นสมาธิขึ้นมา ผู้ต้องการให้เกิดปัญญาก็จำต้องเป็นนักค้นคิดพินิจพิจารณาไปตามธรรมในแง่ต่าง ๆ มีขั้นห้าเป็นรากฐานของการพิจารณาตามโอกาสอันควร รวมลงในหลักของไตรลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสามไตรลักษณ์ ใจก็ค่อยแสดงความแยกคายออกมาวันละเล็กละน้อย นั่นคือ ปัญญาเริ่มไหวตัวขึ้นมาแล้ว

เมื่อจิตถอนออกจากสมาธิแล้วไม่สนใจมาพิจารณาธาตุขันธ์ อายตนะ ตามแต่จะเหมาะแก่โอกาสนั้น ๆ ความแยกคายจากการพิจารณาก็กลายเป็นปัญญาขึ้นมาในจิตดวงนั้น เมื่อจิตมีความชำนาญต่อสมาธิและปัญญาแล้ว หันไปทางสมาธิจิตก็เป็นสมาธิขึ้นมา หันไปทางปัญญาคือเป็นปัญญาขึ้นมาในจิตดวงเดียวนั้นแล ใครจะไปแสวงหาสมาธิและปัญญามาจากที่ไหน

อนึ่ง ถ้าจิตเป็นสมาธิแล้วปัญญาจะเกิดขึ้นมาเองโดยไม่ต้องชวนชวายเป็นแล้ว พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงสอนให้บำเพ็ญปัญญา จะพึงสอนเฉพาะวิธีบำเพ็ญสมาธิอย่างเดียวเท่านั้น ปัญญาก็เกิดมาเอง แม้ผู้บำเพ็ญสมาธิแล้วก็ไม่ติดในสมาธิของตน ปัญญาที่เกิดจากสมาธิจะเป็นผู้ทำหน้าที่ให้เหมาะสมไปเอง แต่แทนที่จะเป็นดังที่ว่ามันกลับปรากฏว่า ผู้บำเพ็ญจิตเป็นสมาธิแล้วติดอยู่ในสมาธิของตนจนหาทางออกไม่ได้ยังมีจำนวนไม่น้อย บางรายที่จิตเป็นสมาธิแล้ว อาจารย์สอนทางปัญญาเพื่อถอดถอนกิเลสเป็นลำดับไป เพราะการถอดถอนกิเลส ต้องถอดถอนด้วยปัญญา มิใช่ถอดถอนด้วยสมาธิ ไม่ยอมเชื่ออาจารย์ก็ยังมี มิหนำยังกลับเห็นว่าตนถูกต้องไม่ยอมชวนชวายเป็นทางด้านปัญญา ยอมติดแจ้อยู่ในสมาธิ นั้นโดยไม่สนใจหาทางออก

อาจารย์ถึงกับต้องใช้อุบายและเหตุผลผูกมัดจนหาทางออกไม่ได้ แล้วค่อยยอมรับหลักการไปพิจารณาแก้ไขตนเอง ปัญญาจึงมีทางไหวตัวขึ้นมาตามประโยคแห่งการพิจารณาเป็นลำดับ แล้วกลับมาเห็นโทษของตัวที่ติดอยู่ในสมาธิ โดยเข้าใจว่าเป็นจริงเป็นจังจริงถาวรทำนองนี้ก็มีจำนวนไม่น้อย ความจริงสมาธิเป็นเพียงที่พักเพื่อเดินทางต่อไปเท่านั้น ไม่ใช่สถานที่บรมสุขพอจะตายใจและติดอยู่ โดยไม่สนใจกับปัญญาทางถอดถอนเพียงเท่านั้นก็พอจะทราบได้ว่า สมาธิมีประสิทธิภาพ ทำให้ปัญญาเกิดได้ หรือต้องทำการพิจารณาอีกวาระหนึ่งปัญญาจึงจะเกิด โปรดนำไปไตร่ตรองและเลือกเฟ้นเอาตามที่เหมาะสม

อาตมาเองก็มีใช้เจ้าของของสมาธิและปัญญา จึงไม่กล้าชี้ขาดลงไปว่าต้องทำอย่างนั้นจึงจะถูก ทำอย่างนี้ผิดใช้ไม่ได้ดังนี้ เพราะไม่ใช่ผู้พิพากษาธรรมศาลาจึงทำอย่างนั้นไม่ได้ จะผิดหรือถูกเราก็พูดและฟังกันตามเหตุผล เนื่องจากหลักธรรมเป็นธรรมาธิปไตยอย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว และสั่งสอนคนเพื่อจิตจะได้เป็นธรรมาธิปไตยบ้าง โลกจะมีสันติสุขเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจในเวลาที่มีความโศกเศร้าเหงาหงอย เพราะอารมณ์ไม่พึงปรารถนามารบกวน เท่าที่พูดมาก็มาก ถ้าคุณยังมีอะไรอีกก็สนทนากันต่อไป

ดิฉันหายข้องใจเรื่องสมาธิให้เกิดปัญญา ต่อไปนี้จะพยายามพิจารณาทางปัญญาตามวิธีที่ท่านอธิบายให้ฟัง ถ้ามีความสงสัยจะมาเรียนถามท่านใหม่ เฉพาะวันนี้มีเพียงที่เรียนแล้ว จะมีอยู่บ้างก็เป็นความสงสัยชนิดที่โลกเขาว่า บ้าขี้สงสัยต่างหาก ไม่อยากกราบเรียนท่านให้ยุ่งและลำบากไปด้วย

บ้าขี้สงสัยอย่างไร ลองพูดดูที เพราะคนดีก็อยากฟัง หรือคนดีก็คือคนบ้านนั่นเอง ถึงต้องอยากฟังเรื่องบ้า คิดดูแล้วก็ไม่เห็นแปลก เพราะคนดี ๆ เรายังเอง ดูคนบ้าและฟังคนบ้าพูดก็มีถมไป ไหนโปรดพูดให้ฟังบ้าง บ้าอย่างไรงั้นแน่

ดิฉันละอายไม่กล้าเรียนถาม กลัวว่าท่านจะว่าดิฉันเป็นบ้าไปอีกคน

ถ้ากลัวอาตมาจะหาว่าบ้า เราก็อย่านำเรื่องบ้ามาพูด แล้วใครจะหาว่าเราเป็นบ้าได้อย่างไรเล่า

ดิฉันไม่แน่ใจเรื่องที่จะพูด เกรงว่าจะเป็นเรื่องที่ไม่บังควรกับฐานะและความรู้ของเราที่เป็นอยู่ กับเรื่องของท่านที่จะพูดถึงนั้น ไกลกันราวโลกนี้กับโลกหน้า ซึ่งใคร ๆ ก็มองไม่เห็น เมื่อพูดออกไปแล้ว คนเขาคงจะว่าดิฉันเป็นบ้ากันทั้งโลก จึงนึกละอายทั้งนึกเสียดายอยากเรียนถามท่าน ซึ่งคิดว่าท่านคงไม่ถือสาสำหรับคนอย่างดิฉัน

โปรดพูดออกมาเลย ใครจะเป็นบ้าหรือเป็นคนดีก็ทราบกันวันนี้ ใครดีก็ดีไป ใครบ้าก็บ้าไป และล่ำมโซ่ไว้ก็แล้วกัน อย่าปล่อยให้ออกเที่ยวเพ่นพ่าน เดี่ยวจะถูกรถชนตายกลางถนน แล้วจับโซ่เฟอร์มัดมือเข้าห้องขังและติดตะรางอีกจะยุ่งกันใหญ่

คือดิฉันสงสัยว่า พระพุทธเจ้าเวลาปกติไม่เข้าสมาธิ จิตของท่านจะมีสมาธิอยู่ทุกเวลาไหม

นี่หรือเรื่องบ้า คุณทำไมหาเรื่องพูดอย่างนี้ โปรดฟังจะเรียนตอบ ส่วนจะถูกหรือผิดไม่รับรองได้ เพราะอาตมาเป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้าต่างหาก มิได้เป็นพระพุทธเจ้าจะสามารถตอบเรื่องของท่านให้ถูกได้อย่างไร

จะว่าท่านมีสมาธิก็ถูก จะว่าไม่มีก็ใช่ เพราะสมาธิท่านก็เคยเข้าออก พระพุทธเจ้าท่านก็เคยเป็นมาแต่วันเริ่มตรัสรู้จนวันเสด็จนิพพาน ไม่มีอะไรขัดข้องสำหรับพระพุทธเจ้า คุณจะสงสัยท่านเพื่ออะไร โปรดแก้ไขสิ่งขัดข้องของคุณให้หมดไป แล้วท่านจะพอพระทัยด้วย เพราะเท่าที่ประกาศธรรมไว้ก็เพื่อความหวังแก่โลกจะฟังตามเสด็จพระองค์ ฉะนั้นจึงไม่น่าสงสัยในเรื่องสมาธิ ซึ่งเป็นธรรมเครื่องใช้สำหรับพระองค์จะทรงเห็นควรในกาลเช่นไร ไม่สมควรในกรณีเช่นไร

ดิฉันจึงกลัวไว้ก่อนอย่างไรละ ที่ถ้าว่าท่านมีสมาธิอยู่ตลอดเวลาแล้ว จำเป็นอย่างไรที่ท่านจะต้องเข้าสมาธิ เท่าที่ทราบมาท่านก็ทรงเข้าสมาธิอยู่เสมอ เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติภาวนาทั่ว ๆ ไป และยิ่งกว่าใครเป็นไหน ๆ อีกด้วย

ถ้าเช่นนั้นอาตมาขอเรียนถามคุณบ้างว่า พระมหากษัตริย์ที่ได้รับราชาภิเษกแล้ว ท่านจะเป็นมหากษัตริย์อยู่ทุกเวลาไหม

การราชาภิเษกก็เพื่อความเป็นกษัตริย์ ก็เมื่อได้รับราชาภิเษกแล้วก็ต้องเป็นกษัตริย์อย่างสมบูรณ์ และเป็นกษัตริย์อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเสด็จประทับอยู่ในพระราชวังหรือนอกพระราชวัง ตลอดเสด็จไปเมืองนอกเมืองนา หรือเสด็จเยี่ยมประชาราษฎรทุกแห่งหน ตำบล หมู่บ้าน สถานที่ต่าง ๆ ตามพระอัธยาศัยของกษัตริย์ผู้มีพระเมตตาห่วงใยไพร่ฟ้าประชาชีของพระองค์เป็นธรรมดา

เมื่อประทับอยู่ที่ไหนจำเป็นอย่างไรที่จะเสด็จเข้ามาในพระราชวังเล่า

ที่จำต้องเสด็จเข้ามาก็เพราะพระราชกิจจำเป็น ที่ทรงกระทำมีอยู่ประจำพระองค์ซึ่งคนอื่น ๆ จะทำแทนไม่ได้ เป็นพระภาระสำหรับพระองค์เอง ซึ่งจำต้องเสด็จเข้ามา

พระพุทธเจ้าทรงมีภาระจำเป็นสำหรับพระองค์ เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ซึ่งจำต้องมีการเสด็จเข้าและออกซึ่งสมาธิสมาบัติ อันเป็นวิหัตธรรมตามกาลอันควร เพราะการเข้าสมาธิสมาบัติซึ่งเป็นกิจจำเป็นสำหรับพระพุทธเจ้านั้น ไม่มีใครสามารถทำแทนได้ ต้องเป็นภารกิจของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ ทำนองเดียวกับภารกิจของพระมหากษัตริย์ซึ่งคนอื่นทำแทนไม่ได้ฉะนั้น

คำว่าสมาธิสมาบัติมีความจำเป็นอย่างไร กับพระพุทธเจ้าผู้สิ้นกิเลสโดยประการทั้งปวงแล้ว และมีความจำเป็นแก่พระอรหันต์เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าบ้างไหม

ยาแก้โรคทุกประเภท มีความจำเป็นแก่คนไข้และคนธรรมดา นับแต่เด็กอยู่ในครรภ์ขึ้นไปถึงผู้ใหญ่ ตลอดวัยชราอย่างไรบ้าง คุณเห็นอย่างไรโปรดอธิบายให้อาตมาฟังบ้าง เพราะอาตมาไม่ใช่หมอ จึงรู้สึกเสียใจที่อธิบายไม่ค่อยได้อย่างสมใจ

โอไฮ่ท่าน พูดถึงเรื่องยาแล้วมีความจำเป็นเท่าชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั่วโลก จะขาดยาเสียมิได้ ไม่ว่าที่ไหน ๆ ต้องมียาไว้ประจำบ้าน ถ้าขาดยาเสียเท่านั้นชีวิตก็ไร้ความหมายไปทันที ท่านเคยเห็นหรือเปล่าว่า บรรดาสินค้าไม่มีอะไรจะขายดิบขายดีเท่ายา เนื่องจากชีวิตเป็นของมีค่าเหนือสิ่งใด ๆ ในโลก ถ้าจะพูดถึงความจำเป็นและคุณค่าของยาแล้ว ไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ นอกจากคนที่ไม่รู้จักคุณค่าแห่งชีวิต กับสัตว์ป่าที่ไม่เคยรู้จักยาเท่านั้น ดิฉันขอเรียนสรุปความว่า ยาคือกระบอกแห่งชีวิตของสัตว์โลก

สมาธิสมาบัติก็เป็นธรรมจำเป็น สำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ตลอดท่านผู้บำเพ็ญสมาธิสมาบัติทั่ว ๆ ไป เช่นเดียวกับยามีความจำเป็นต่อโลกจะนั้น เพราะสมาธิสมาบัติเป็นธรรมโอสถสำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ทั้งก่อนและการตรัสรู้ ตลอดวันนิพพาน เพราะเป็นเหมือนยาอายุวัฒนะ ถ้าขาดธรรมโอสถขนานนี้เสีย คำว่าวิหารธรรมเพื่อความอยู่สบายในทิฏฐธรรม ตลอดสุขภาพและชีวิตก็ค่อยลดและหมดความหมายลงไปในเวลาไม่นานเท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นเพื่อสุขภาพและพละนามัยเท่าที่ควร จำต้องเข้าพักผ่อนหย่อนจิตที่เรียกว่า สมาธิสมาบัติ เพื่อตัดภารกิจทางภายใน คือความคิดปรุงอันเป็นงานของจิตออกเสีย เหลือแต่ธาตุรู้ล้วน ๆ ไม่มีสิ่งรบกวนให้เกิดฟอง

นั่นคือการรับยาธรรมโอสถเข้าไปบำรุงธาตุรู้ และธาตุไม่รู้ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ที่อาศัยกันอยู่ ให้เป็นไปด้วยความราบรื่นในอิริยาบถต่าง ๆ เท่าที่ควร เมื่อจิตถอนออกมาจากสมาธิแล้วย่อมควรแก่การงาน คือการคิดปรุงแต่งอรรถธรรมต่อไปเท่าที่ควรแก่กำลัง ภายก็ควรแก่การงานอันเป็นที่ที่ของตน เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์แม้สิ้นกิเลสแล้วจึงจะต้องทำความเพียรเหมือนนักบำเพ็ญทั่ว ๆ ไป ด้วยเหตุดังกล่าว ไม่เช่นนั้นส่วนหยาบคือธาตุชั้นธจะฝ่ายก่อกวนทับถมฝ่ายบริสุทธิ์ให้ลำบาก อยู่ด้วยกันไม่ได้นาน คำว่า อนุภาทิสสนิพพานอาจจะปรากฏก่อนกาลที่ควรจะเป็น

ทั้งนี้ไม่ต้องพูดถึงท่านที่บริสุทธิ์ ซึ่งมีความฉลาดพอที่จะปฏิบัติต่อระหว่างชั้นธกับจิตให้เป็นสุขในทิฏฐธรรมเลย เพียงแต่ท่านนักปฏิบัติบำเพ็ญจิตจนได้พื้นฐานแห่งความสงบประจำจิตแล้ว ก็ยังรู้สึกอ่อนเพลียในจิต เวลาคิดอ่านการงานมากโดยไม่ได้พักผ่อนจิตคือเข้าสมาธิตามเวลาที่ต้องการ ยิ่งท่านผู้บำเพ็ญจิตที่มีระดับสูงขึ้นไปเท่าไร ก็ยิ่งรู้เรื่องราวระหว่างชั้นธกับจิตได้ดี และปฏิบัติต่อกันให้สม่ำเสมอ

เพราะตามธรรมดาของจิตที่มีกิเลส แม้จะมีพื้นฐานแห่งความสงบรับรองอยู่แล้วก็ตาม เมื่อถูกรบกวนจากการงานมีการคิดปรุงเป็นต้น กิเลสซึ่งนอนเนื่องอยู่ภายใน ย่อมมี

ทางกระเพื่อมออกมารบกวนใจให้ลำบากได้ แม้จะไม่มากก็พอจะทำให้ไม่สบายได้อยู่
 นั่นเอง เช่นเดียวกับน้ำที่มีตะกอนนอนก้นภาชนะ เมื่อเขย่าหรือกวนเข้าย้อมฟุ้งขึ้นมาให้น้ำ
 ชุ่นมัวได้จะนั้น จะกล่าวไปใยถึงใจที่บริสุทธิ์ที่สุดส่วน ที่อาศัยอยู่กับธาตุชั้นธัมมัญญา ๗
 และหนักอึ้งไม่มีเวลาส่วนตัวเลย เมื่อปฏิบัติต่อกันไม่สม่ำเสมอก็ยังไม่รู้สึกไม่สะดวก ซึ่งเทียบ
 กันได้กับน้ำที่สะอาดถูกกวนหรือเขย่าแล้วขึ้นฟองจะนั้น เพราะความกระเพื่อมจากชั้นธ
 แสดงตัว

อาศัยเหตุนี้แล พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านจึงชอบอยู่ในป่าอันเป็น
 ที่สงัดวิเวกและปราศจากการรบกวนใด ๆ เพื่อการอยู่สบายด้วยความเพียรในทวิภังคธรรม
 ปัจจุบันตามกาลอันควร แล้วก็ปล่อยทิ้งร่างอันเต็มไปด้วยโคลนตม และแสนกังวลไม่มีวัน
 จบสิ้นนี้เสียอย่างไม่มีอาลัยอาวรณ์ ซึ่งโลกเราเห็นว่าสวยงามและจีรังถาวร และพากันนอน
 จมอยู่โดยไม่คำนึงและสนใจเพื่อหาทางออก แต่การบ่นว่าทุกชั้นนั้นแม้แต่เด็กตัวแดง ๆ ก็
 ยังรู้จักแสดงตัวตามเรื่องของคนมีทุกข์ แต่พูดไม่ออกก็ร้องไห้แทนไปตามภาษาเด็ก พอให้
 ผู้ใหญ่ที่เข้าใจเรื่องทุกข์ ได้รู้ทุกข์ว่าไม่เลือกหน้าชก กระทั่งเด็กก็ยังมีทุกข์ติดตามมาพร้อม
 แล้วแต่เริ่มแรกเกิด เมื่อเป็นเช่นนั้นใครจะได้รับช้อยกเว้นมาแต่ไหน ต้องเป็นทุกข์ใน
 ทำนองเดียวกัน นับแต่วันเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันวันนี้ตามวัยของตน ๆ

จะนั้นไปที่ไหนจึงได้ยินแต่เสียงบ่นว่าทุกข์กันทั่วโลก ไม่มีวันลดหย่อนลงบ้างเลย
 แม้เช่นนั้นก็ยังไม่วายความหวังในสุข ทั้ง ๆ ที่ไม่ทราบว่าคุณสุขทุกประเภทนั้นจะแสวงหา
 ด้วยวิธีใด และอยู่ที่ไหนเวลานี้ คิด ๆ ดูแล้วจึงน่าสังเวชอยู่มากสำหรับพวกเรา ซึ่งมีมือมีเท้า
 มีกายมีใจ เหมือนพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน แต่แล้วหันหลังให้ท่านโดยความรู้
 ความเห็น และความประพฤตินั้นเป็นไปในแนวทางที่ท่านสั่งสอนไว้ ฉะนั้นผลที่เกิดจากกาย
 วาจา ใจ ทำขึ้นจึงกลายเป็นไฟทั้งกองเผาผลาญให้เดือดร้อนตลอดเวลา ยิ่งกว่าคนใช้หนักเสีย
 อีก

ว่าอย่างไรคุณจะทำตามเสด็จพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่านหรือจะอยู่ ถ้าจะตาม
 เสด็จก็โปรดเตรียมตัวเดินทาง คือทาน ศีล ภาวนา อันเป็นทางเสด็จของพระองค์แน่แล้ว
 ไม่มีทางสงสัย ท่านผู้ใดเดินตามสายทางนี้มีหวังพ้นทุกข์เป็นลำดับ ไม่ต้องบ่นกันให้
 เสียเวลาและตายเปล่า ไม่เป็นประโยชน์อะไรจากการบ่น ถ้าการบ่นเป็นประโยชน์ และละ
 สังโยชน์เครื่องข้องได้จริง พวกเราต้องไปนิพพานกันหมดตั้งนานแล้ว เพราะทุกคนบ่นกัน
 ทั้งนั้น พักบ่นเสียบ้างก็เวลาหลับ พอตื่นจากนอนก็ทำงานบ่นติดต่อกันไปอีกโดยไม่มีเวลา

เล็กละเหมือนงานอื่น ๆ เขาทำงานยังรู้สึกเบื่อบ้างงานที่ทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ แต่งานบ่นไม่มีวันเบื่อ และทำได้ตลอดไป

อาตมาก็ดีแต่ถามคนอื่น ว่าอยากไปนิพพานไหม แต่ตัวเองเป็นนักชู้เกียจทำภาวนาหาแต่เรื่องชู้เกียจมาทับถมตัวเอง จนหาเวลาเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาไม่ได้ แก่มากไปเท่าไรความชู้เกียจก็ยิ่งพอกพูนหัวใจมากขึ้น เมื่อมีคนมาถามว่า ท่านอยากพ้นทุกข์ไปนิพพานไหม ยิ่งอยากชิงตบเสียบก่อนแต่เขายังไม่ทันจะถามเป็นไหน ๆ คิดแล้วก็เหมือนคนบ้าอยากไปนิพพาน จึงนำละอายตัวเองและท่านที่มาถาม ชื่นพูดมากไปกว่านี้ เดี่ยวท่านผู้ฟังจะเบื่อและเซ็ดหลาบไม่อยากมาวัดอีกแล้ว

ไม่เบื่อหรอกค่ะ ฟังแล้วเพลินไปตามท่านพูด เหมือนพระพุทธเจ้าพระอรหันต์และนิพพานอยู่ชั่วเอี่ยมมือเท่านั้น ไม่ไกลอะไรเลย แต่คิดถึงเรื่องบ่นทุกข์กับเรื่องชู้เกียจแล้วดิฉันละอายตัวเองและท่าน อยากมุดกระดานลงไปเดี๋ยวนี้ ไม่อยากให้ท่านและใคร ๆ เห็นหน้าและทนอายอีกต่อไป

ละอายตัวเอง เมื่อมุดลงไปแล้ว ตัวเองจะทิ้งไว้ที่ไหนจึงจะพ้นจากความละอายเล่า ถ้าละอายตัวเราก็ครีบแก้ไขตัวเสียใหม่ ไม่เช่นนั้นก็จะหลีกตัวเองไปไม่พ้นอยู่นั้นแล ไปที่ไหนก็จะเจอแต่ผู้ชู้เกียจและชู้อายอยู่นั่นเอง วันนี้หมดเวลา วันหน้าพูดกันใหม่ เหมือนเราบ่นทุกข์นั้นแล